

Dálkkádatdoaimačilgehus 2021– čoahkkáigeassu

Dálkkádatdoaimačilgehusa ráhkadeamis lea mearriduvvon dálkkádatlágas. Dálkkádatdoaimačilgehusain stáhtaráđđi raportere kaleandarjahkásaččat riikkabeivviide dieđuid luoitogárggiideamis, gaskaguhkes áigodaga dálkkádatpolitihka plána ollašuvvamis sihke ovdáneamis ásahuvvon luoitogeahpidanulbmiliid guvlui. Riikkabeaivvit lea deattuhan dárbbu seassat maid eará sektoriid go noađđeuohkinsektora luoitogárggiideami, dálkkádatpolitihka váikkuhusaid sihke geavahanoaidninvuogi luoituide. Jagi 2021 dálkkádatdoaimačilgehus lea ovdánahttojuvvon riikkabeivviid ovdanbuktin linnjemiid vuodul mánggabeallásaččabun, vai dat attálie nu gokčevaš gova go vejolaš dálkkádatpolitihka giettiin ovdánanhálttiin. Čađđaneutrálavuoda ulbmila seassan vuodđuduvvá Čađđaneutrála Suopma 2035 -dutkanfidnu ođđa luoitogárggiidanárvvoštallamii. Čilgehusa čuovusin lea viiddes politihkkadoaimatabealla sihke čoakkádat dálkkádatpolitihka indikáhtoriin.

Jagi 2020 luoitogárggiideapmi

Statistihkkaguovddáža miessemánu almmustuhttin gáhččoovdadieđuid mielde jagi 2020 šaddovistegássaluottut geahppáne 9 proseantta ovddit jagi ektui. Suoma ollislaš luottut jagi 2020 ledje 48,3 Mt CO₂-ekv. Luoittuid geahppáneapmi oaččui deattu vuommálaččat luoitogávpesektoris, mas njiedjan lei ollásit measta 16 proseantta. Dan sadjái gárggiideapmi lei čielgasit mášolaččat noađđeuohkinsektoris, mas luottut geahppáne dušše 3 proseantta.

Jagi 2020 luottuid geahpide liehmus dálvi ja šleađgabuvttadanráhkadusa earáhuvvamat. Johtolatčađaheapmi unnui koronapandemijja čuovvumuššan, mii unnidii johtolaga luottuid. Eanangeavahansektora nettonjiellu lei gáhččoovdadieđuid mielde -23 Mt CO₂. Njiellu gievrrui ovddit jagis earenoamážit čuollamiid unnuma čuovvumuššan sakkarat, badjel 8 miljovna tonna.

Luoitogeahpidanulbmiliid asttaheapmi

Geatnegasvuotán, man vuodđun lea Suoma EU-láhkaásaheapmi, lea geahpidit noađđeuohkinsektora luoittuid 16 proseantta jagi 2020 rádjái ja 39 proseantta jagi 2030 rádjái jagi 2005 luoitodási ektui. Dasa lassin ráđđehusprográmma mielde Suoma ulbmilin lea leahkit čađđaneutrála 2035 ja čađđanegatiivvaláš fargga dán maŋnel.

Gáhččoovdadieđuid mielde noađđeuohkinsektora luoittut ledje 28,6 Mt CO₂-ekv. jagi 2020. Dát lea 0,1 miljovna tonna eanet go maid EU lea bidjan Supmii luoitodihomeari. Dihomeari mannojuvvui badjel maid guovtti maŋemus jagi. Suopma sáhtá dattetge atnit ávkin dihtomeari vuoli mannamiin jagiid 2013–2015 ja 2017, ja dáiinna lágiin asttahit jagi 2020 ulbmila.

Jagi 2030 rádjái Suoma luoitodihomeari boahá vuollelii lineáralaččat 21,0 miljovna tonnii CO₂-ekv. Varas árvoštallama mielde dáláš doaimmaiguin asttahuvvo sulaid 23 miljovna tonna luoitodási jagi 2030, nu ahte lassidoaimmat luoittuid geahpideami várás dárbbášuvvojit. Dás maŋás galgá ráhkkanit Suoma -39 proseantta geatnegasvuoda čavgamii, mii dárkkuha ovdalačča stuorit dárbbu luoitogeahpidandoaimmaide buot sektoriin.

Čađđaneutrálavuoda ulbmila dáfus mávssolaš lea čađđanjieluid navdojuvvon mearri jagi 2035, mii meroštallá gáibiduvvon luoitogeahpidemiid sturrodattuohká. Juos vuolggasadjin váldojuvvo eanageavahansektora nettonjiellu -21 miljovna tonna, galget luoittut gahččat dáláš 48 miljovna tonnas danveardásaččat 21 miljovna tonnii. Dárbbášlaš 27 miljovna tonna luoitogeahpidemiin dálá doaimmat árvoštallojuvvot gokčat sulaid 16 Mt CO₂-ekv., goas nu gohčoduvvon luoitonjelahahkan báhcá 11 Mt CO₂-ekv. Dárbbášlaš ođđa doaimmat čađđaneutrálavuoda ulbmila asttaheami várás geahčaduvvojit dálkkádat- ja energijastrategiija gaskaguhkes áigegaska dálkkádatpolitiikka plána ja eanageavahansektora dálkkádatplána válmastallama olis jagi 2021 áigge.

Sektorguovdasaš gárggiideapmi

Ruovttueatnama johtolatsektora luoittut dahket measta 40 proseantta oba noađđeuohkinsektora luoittuin, nu ahte johtolaga luoitogárggiideapmi lea mearrideaddji oba noađđeuohkinsektora dáfus. Jagi 2020 ruovttueatnama johtolaga luoittut ledje gáhččoovdadieđuid mielde 10,4 Mt CO₂-ekv. almmá girdijohtolaga haga. Luoittut geahppáne ovddit jagis 6 proseantta earenomážit koronapandemiija dihte.

Ráđđehusprográmma mielde johtolatsektora oasis ulbmilin lea luoittuid beallideapmi jagi 2030 rádjái jagi 2005 luoitodási ektui. Luoittut galggale leat 6,3 miljovvna tonna, go dálá doaimmaiguin árvvoštallojuvvo beassat sulaid 7,9 miljovvna tonnii. Miessemánu 2021 stáhtaráđđi dagai prinsihppamearrádusa fossiillahis johtolaga geaidnogárttas, man vuodus ulbmil lea dárkkuhus asttahuuvot.

Eanandoalu noaddejuohkinsektorii luitojuvvon luoittut leat bisson measta ovttasturrosažžan maŋemus jagiid. Jagi 2020 eanandoallosektora luoittut ledje gáhččoovdadieđuid mielde 6,6 Mt CO₂-ekv., dehege ovddit jagi dásis. Dáláš, gaskaguhkes áigegasikka dálkkádatplána miel dásaš doaimmaiguin eanandoalu luoittut vurdojuvvojit jorggihit luoitádit unnánaš.

EU oktasaš eanandoallopoltiikka ođasteapmi čuovvovaš ruhtadanáigodahkii lea bárrásiin manname ja dan olis doaimmat geahčaduvvojit ođđasit. Ulbmilin lea, ahte 40 proseantta CAP-doaibmabijuiguin oba EU-ruhtadeamis čuozihuvvo dálkkádatdoaimbajuide EU-dásis ja lahttoriikkat geatnegahttojuvvojit dasa, ahte 30 proseantta dálanguovllu gárggiidanruđain čuozihuvvojit biras- ja dálkkádatdoaimbajuide álbmotlaš dásis.

Vistiid sierraliggema luoittut leat leamaš treandda mielde njiedjame maŋemus jagiid oljolliggema unnuma ja vistiid energijabeaktiivuoda buorráneami dihte. Eanas sierraliggema luoittuin šaddet oljolliggemis. Jagi 2019 sierraliggema luoittut ledje 2,4 Mt CO₂-ekv., mii lea badjelaš 3 proseantta unnit go ovddit jagi. Njiedjan nohkkojuvvo joatkahuvvan jagi 2020 earenoamážit, go liggendárbu lei ovddit jagi unnit.

Fossiila oljolliggema luohpama doaimbaidjoprográmma válmastallan johtáhuuvui jagi 2020 álgogeahčen birasministeriija koordineremiin ja dat sáddejuvvo cealkima várás 2021 giđa. Orrungiddodagaid oljjus luohpan ovddiduvvo atnui váldojuvvon doarjagiiguin.

Bargomašiinnaid šaddovistegásat leat geahppánan njozet. Jagi 2020 dat ledje gáhččoovdadieđu mielde 2,4 Mt CO₂-ekv., dehege seamma dásis go ovddit jagi. Luoittut einnostuvvojit dás maŋas muhtin veardde unnit go geahppa boaldinoljju biooassi lassána juohkingeatnegasvuoda mielde. Dasa lassin geahppa boaldinoljju vearru lea loktejuvvon jagi 2021 álggu rájes, ja maid šleađgaduvvan vurdojuvvo hiljážit ovdánit nu ahte dat álgá vuohččan unna bargomašiinnažiin.

Bázahusaid giedahallama šaddovistegásat ledje gáhččoovdadieđu mielde 1,7 Mt CO₂-ekv. jagi 2020. Bázahusaid giedahallama luoittut leat geahppánan dásseidit 1990-logu rájes servodatbázahusa rihpaduvdnesajušteami geahppáneami ja dan-

veardásaččat lassánan bázahusa energijageavahusa čuovvumuššan. Maiddái ri-
hpaduvdnegása rádjamiin luoittut leat geahpiduvvon. Bázahusboaldimis šaddan luoit-
tut raporterejuvvojit energijavuđđosaš luoitun. Noadđejuohkinsektorii luitojuvvojit ea-
nas servodatbázahusa boaldi lágádusaid luoittut, mat leat šaddan maŋemus logi jagi
áigge fuopmášahtti ládje.

F-gásaid luoittut ledje jagi 2020 gáhččoovdadieđu mielde 1,1 Mt CO₂-ekv., mii lea
measta 2 proseantta unnit go jagi 2019. Eanemus luoittut šaddet gávppi ja industriija
galbma- ja čoaskudanrusttegiid anus. Bárisjagis 2013 F-gássaluoittut leat
geahppánan measta 20 proseantta, muhto dat leat velnai badjel 20-geardásaččat jagi
1990 ektui. Luoittuid geahpida čađđadioksiida atnu galbmaávnnsin, mii šaddá eanet
dábálažžan geažos áigge.

Rastáčuohppi doaimmat

Measta guokte goalmádasa suopmelaččain orrot gielddain, mat háhpohallet
čađđaneutrálavuoda jagi 2035 rádjái. Gielddaid luoittut leat dattetge geahppánan
ulbmiliid jalgii njozet, muhto erohusat gielddaid gaskkas sáhttet leat fuopmášahttit.
Dálkkádatdoaimmat, mat dahkkojuvvojit gielddain, leahtuhit Suoma luoitogeahpidan-
ulbmiliid asttaheami, nu ahte gielddaid dálkkádatbargu lea ágga ovddiduvvot.

Álbmotlaš almmolaš háhkamiid strategiija ulbmilin lea doarjut Suoma čađđaneutrála-
vuoda ulbmila 2035. Háhkanstrategiija višuvdnan lea, ahte Suopma lea 2020-logus
eurohpaláš ovddasmanni almmolaš háhkamiid jodiheamis, máhtus, dieđuiguin
ávkkástallamis, innovatiivavuodas sihke ekonomalaš, ekologalaš ja sosiálalaš
ovddasvástáduslašvuodas. Strategiija ollašuhttima várás leat vuodđuduvvon gávccii
fáddájoavkku, mat johttáhit ja ovddidit doaimbajuid strategiija ollašuhttima várás.

Fuopmášahttimus luoitogeahpádusat, mat ožžojuvvojit garvindoalu mielde,
dáhphuvvet buvttadusdoaimmas, go áidelas luondduriggodagaid atnu ja válmmas-
tanproseassaid energijadárbu geahppánit. Dasa lassin garvindoalu doaimmamálet
geahppánit čađđajuolgeluotta, mii boahá golahusas. Stáhtaráđđi dohkkehii prinsihp-
pamearrádusa garvindoalu strategalaš ovddidanprográmmas 2021 cuoŋománu.

Golahusa čađđajuolgeluodda

Suoma birasguovddáža (SYKE) varas rehkenastimiid mielde ruovttudoaluid golahusa
rehkenaston čađđajuolgeluodda orru guovdu lei 10,3 t CO₂-ekv. jagi 2019. Luoittut
njidje jagiid 2010–2015, muhto leat dán maŋgel bisson measta seamma dásis. Go-

lahanvuđđosaš luoittuide gullet guvllolaš luoittuid lassin buktinbuktagiid buvttadangollosa luoittut olgoriikkain, ja luoittuin geahpiduvvojit doalvunbuktagiid buvttadangollosa luoittut.

Čađđajuolgeluotta earáhuvvan sáhtá juogaduvvot golmma dahkkái: golahanmanuid earáhuvvamii, golahanráhkadusa earáhuvvamii ja teknologalaš earáhuvvamii. SYKE árvoštallama mielde jagiid 2000–2019 golahusa čađđajuolgeluotta stuorrudii golahanmanuid šaddan, das maid golahanráhkadusa ja golahanbuktagiid luoitoindeaksa earáhuvvamat geahpide luoittuid. Ollislaččat luoittut leat šaddan 4 proseantta jagi 2000 rájes. Guovddáš čađđajuolgeluotta čilgejeaddji dahkki lea dienasdássi, man bálddas eará dahkkiid mearkkašupmi lea unni.

Vuogáiduvvan

Dálkkádaga spáittiidan liegganeapmi deattuha vuogáiduvvandoaimmaid hohpolašvuoda ja dárbbu leahtuhit doaimmaid earáhuvvamii ráhkkaneapmái viidát. Suoma álbmotlaš dálkkádatrievdamii vuogáiduvvanplána áigeguovdilastin johtáhuvvo eanan- ja meahccedoalloministeriija jodihemiin jagi 2021. Vuogáiduvvanplána doaibmajuin viggojuvvojit geahpidit vahátlaš čuovvumušat, mat dálkkádatrievdamis šaddet earret eará olbmuid dorvvolašvuhtii, dearvvašvuhtii ja eallindiliide, lundui ja eará birrasii, ealáhusaide, infrastruktuurii ja servodaga dehálaš doaimmaide.

Diehtovuodđu dálkkádatrievdama váikkuhusain ja riskkain sihke vuogit ja reaidut daidda ráhkkaneami várás gárghevuvvojit mánggain johtáhuvvon dutkanprošeavttain. Guovlodásis deattu oazžu EU-guovddážiid rolla riikkaviidosaš plánaid gaskkusteamis geavadii sihke gielddaid lágas mearriduvvon geatnegasvuolta fuolahit kritihkalaš árgga bálvalusain buot diliin.

Viiddes ovttasbarggu váfisteapmi, guoibmivuodat sihke dálkkádatceavzilis čovdosiid gárgheheapmi buoridit Suoma návcca ráhkkanit dálkkádatrievdamii. Seammas dat oasisteaset duddjojit vejolašvuodaid ovddidit suomelaš máhtu ja teknologiija doalvuma biebmosiikaruhtii, ráinnas čázi bistimii ja luonduriggodagaid geavahusa ceavzilvuhtii gullelaš globála hástalusaid čoavdima várás.